Királyként az alagútban

BESZÉLGETÉS HUSZTI PÉTERREL

Pontosan ötven éve kapott diplomát. Valaki kiszámolta, hogy az öt évtized alatt nyolcezer estén állt színpadon. Fajsúlyos szerepeket játszott, köztük volt Peer Gynt, Hamlet, Jago, Lear király, Cyrano, II. Lajos, Zsigmond, IV. Béla. Színházon kívül gyakran láthattuk mozifilmekben és a televízióban. 1966-tól 2003-ig volt a Madách Színház tagja. 1974-ben lett a főiskola, 1982-től az egyetem tanára, később a színész főtanszakot irányította, 1994 és 2001 között rektor volt, most pedig a doktori iskolát vezeti. Öt könyvet írt, a legutóbbi egy trilógia első része, Srác a kakasülőn címmel jelent meg a Helikon Kiadónál. Felesége Piros Ildikó, negyven éve házasok. A Kossuth-díjas Huszti Péter 2014-ben lett a Nemzet Művésze.

– Öt könyve jelent meg eddig. Rendkívül élvezetesen ír, sokan irigylik is érte. Honnan ez a tehetsége?

– Nem is tudom. Annak idején összehozott a sors Illés Endrével, a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatójával. Olvasott tőlem egy-két szereptanulmányt, amit a saját kedvemre írogattam. Biztatott, hogy kezdjek el komolyan foglalkozni ezzel. Meséljek szerepekről, játszótársakról. A Madách Színházban fantasztikus kollégák vettek körül. Jelenésre várva sokszor ücsörögtem a színfalak mögött például Pécsi Sándorral, Kiss Manyival, Tolnay Klárival, Mensáros Lászlóval, Bessenyei Ferenccel, azokban a pillanatokban senki más nem láthatta őket úgy, ahogyan én. Éjszakánként, amikor előadás után hazaértem, elkezdtem a velük kapcsolatos emlékeimet papírra vetni. De nem csak róluk írtam, hanem azokról a színházzal, a szereppel kapcsolatos impulzusokról, melyek napközben értek. Összeállt

egy kötetre való anyag. Megmutattam Illés Endrének, aki nem győzte dicsérni a kéziratot, miközben sorra fogalmazta meg a kritikáit. Lényegében újraíratta ez egészet. Végül csak megjelent a Királyok az alagútban című könyvem. Ettől kezdve hozzátartozott az életemhez az írás. Később az Európa Könyvkiadó igazgatója, Osztovics Levente rádöbbentett arra, hogy amikor Shakespeare-ről, a királyokról vagy Németh Lászlóról elmélkedem, lényegében magamat boncolgatom. És valóban: óhatatlanul eggyé váltam velük.

– Egyik könyvének szerkesztője a fia, Huszti Gergely. Jól tudtak együtt dolgozni?

– Beszélgetéseink során felvetődött, hogy mi történt azokkal a szerepeimmel, melyeket nem játszottam többé, és hogyan éltem át, amikor szétdarabolták a díszleteket, szétszórták a ruhákat. De azt is érdekesnek találtuk, hogy nyáron miként éltem együtt azokkal a figurákkal, melyekre készültem. (Ehhez tudni kell, hogy Ádám Ottó igazgató-rendező már tavasszal tudatta velünk, hogy melyik darabban mit játszunk; s ezzel lényegében elszúrta az egész nyarunkat, óriási lelkiismeret-furdalást okozva, ha nem foglalkoztunk eleget a ránk váró szereppel.) Gergő fiam ösztönzésére született meg a Kik vagytok, hé! című könyvem, vagyis kik vagytok, ti, szerepek. Némelyiket tíz-tizenkét éven át játszottam. Ahogyan haladt fölöttem az idő, az alakításaim is más érzéseket mutattak meg.

– Legutóbbi könyve, a Srác a kakasülőn egy trilógia kezdete…

– Ebben gyerekkori emlékeimet és főiskolás éveimet idézem fel. Három évig írtam. Furcsa dolog történt velem: egy-egy szó vagy hangulat kapcsán olyan részletek is eszembe jutottak, melyekről azt hittem, már régen elfelejtettem. Egyszer csak meghallottam anyukám hangját, s fel tudtam idézni, amikor apám elhagyott bennünket. Magam is meglepődtem. Vízi E. Szilveszter agykutató barátom elmagyarázta: olyan ez, mint amikor a számítógépen megnyomjuk a megfelelő gombot, kinyílik egy fájl, és a legrejtettebb részletek is előkerülnek. Mindezek tudatában még fontosabb számomra ez a könyv. Édesanyám 99 éves korában hagyott itt bennünket. Árva kis kölyök maradtam, hiába az őszülő halánték. Azzal, hogy leírtam a családi emlékeinket, visszahoztam közénk.

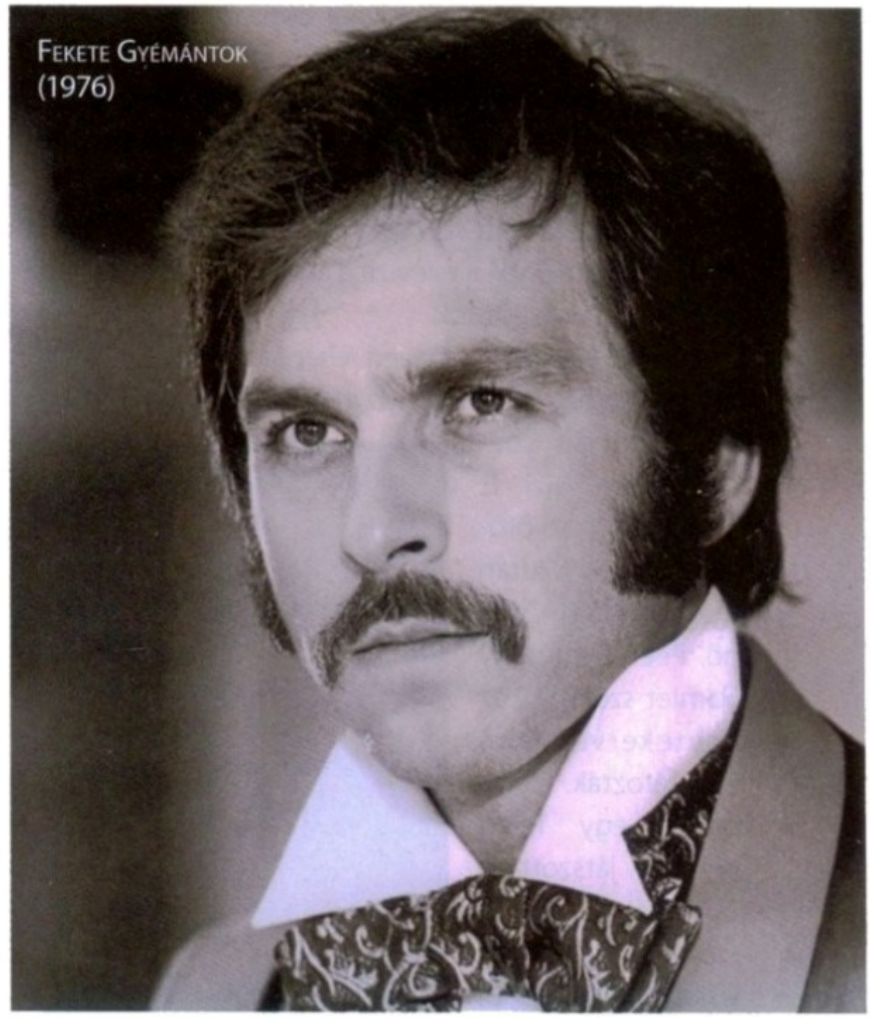
Fekete Gyémántok (1976)

– Hihetetlenül gazdag pályát tudhat maga mögött, lehetetlen minden mozzanatát részleteiben felidézni. Mikor érezte először, hogy szerencsés csillagzat alatt született?

– Főiskolai éveim alatt nem foglalkoztam ilyesmivel. De még a diploma átvételekor sem jutott eszembe, hogy miket fogok játszani, milyen karrier várhat rám. Szigorú tanáraink voltak. Várkonyi Zoltán nagyon vigyázott arra, hogy ne szaladjon el velünk a ló. Abban a pillanatban lecsapott ránk, ha valakinél a sztárkodás vagy nagyképűség legkisebb jelét tapasztalta. Sosem tartotta az időt, a háromtól hatig tartó mesterségóráira négykor érkezett és fél ötkor már távozott is. De neki elég volt fél óra arra, hogy mindannyiunkat a helyére tegyen. Amikor pedig a Madách Színházba kerültem, egyből nyakamba szakadtak a nagyobbnál nagyobb szerepek, időm sem lett volna azzal foglalkoznom, milyen baromi tehetséges színész vagyok. Egymást sem dicsérgettük. Különben is kiráz a hideg az ajnározástól. „Zseniális voltál!" – ezt mondják bemutató után a színész szemébe, a folyosón meg ócsárolják. Harmincnégy évesen kaptam Kossuth-díjat a Hamlet megformálására. Borzasztóan örültem neki, de az sem változtatott meg.

– Pedig rájátszhatott volna, hiszen ekkor már egyértelműen sztár volt!

– Távol áll tőlem az ilyesmi. Feleségem, Piros Ildikó is így tartotta. Odahaza mi „normális" család voltunk, három gyereket ne-

veltünk. A srácok mindenkinél okosabbak voltak: nem engedték, hogy nekik színésznő anyukájuk és színész apukájuk legyen. Ezzel nekünk segítettek. Mindketten rengeteget dolgoztunk. Jómagam több mint száz vaskos színházi szerepet játszottam el, és akkor a filmekről, a televíziós alakításokról még nem is beszéltünk.

– Nehéz elképzelni, hogyan lehet tengernyi szöveget fejben tartani. Van rá magyarázata?

– Erről is beszélgettem Vízi E. Szilveszter professzorral. Miután megtanultam Cyrano, Peer Gynt vagy Hamlet szerepét, az agytekervényeim elraktározták. Ha pedig egy ideig nem játszottam őket, átnéztem a szövegkönyvet és visszaállt a rend. Amikor lekerült műsorról a darab, akkor az agyban is változások történtek. Mindig végignéztem, ahogyan a díszleteket felvagdosták és elszállították a színházból. Lehet, hogy Lear király vára – amiben éppenséggel tíz éven át mozogtam –, vagy egy trónszék, egy kard a következő produkcióban is előkerült, persze egészen más formában. Ugyanez történt a ruhákkal is. És látva, hogy az összedarabolt várat berakták a kamionba, elindult a magnószalag törlése a fejemben. Lett hely a következő szerepnek. Az agy kapacitása véges, nem úgy, mint a számítógépé.

Szomory Dezső: II. Lajos király (1972)

– Megöregedhet az agy?

– Ettől sokan félünk, de akarva-akaratlanul bekövetkezik. Idős színészóriásokkal átéltem olyan szituációkat, hogy nem jutott eszükbe a szöveg. Kínos pillanatok ezek. Nincs más lehetőségünk, mint folyamatos trenírozni az agyunkat.

– Ezt mindig fontosnak tartotta. Nagy királyszerepei idején gyalog ment be a színházba budai otthonából, útba ejtve az alagutat is. Senkihez nem szólt, még az ismerőseivel sem állt le. Miért kellett ez a ráhangolódás?

– Az a fajta színház, amit a Madáchban mi csináltunk, amiben én is hittem, nagyon erős szellemi koncentrációt követelt. Ez ma már ismeretlen állapot. Nehéz darabok, nehéz témák, nehéz eszmefuttatások. Noha teljes mértékben birtokában voltam a szövegnek, a játéknak, ezekbe az előadásokba mégsem lehetett beesni az utcáról. Szellemileg át kellett állni. Ebben az esetben nem segített a kávé. Szükségem volt egy órányi gyaloglásra, majd ugyanennyi ráhangolódásra az öltözőmben. Mire magamra öltöttem a jelmezt, elkészült a maszkom, már átlényegültem az adott figurává. Ha úgy alakult, hogy elhúzódó elfoglaltságaim miatt csúsztam egy fél órát, nagyon hiányzott a kieső idő. A főszereplőnek saját öltöztetőszabó járt, engem egy két méter

Henrik Ibsen: Peer Gynt (1971)

William Shakespeare: Othello (Jago) (1973)

William Shakespeare: Hamlet (1977)

magas talpig úriember istápolt. Rezzenéstelen arccal strázsált az ajtóm előtt. Ha telefonon hívtak például a filmgyárból, nem szólt nekem, felírta az üzeneteket és az előadás végén átadta. Édes barátomat, Zenthe Ferit sem engedte be hozzám, arra hivatkozva küldte el, hogy senki nem zavarhat a készülésben. Nő meg aztán pláne nem környékezhetett meg. Háromnegyed hétkor – amikor a közönség kezdett gyülekezni – már ott sétálgattam a színpadon. Szerettem magamba szippantani a kulissza illatát.

– Könyvében megannyi anekdotát mesél el nagynevű kollégáiról. Az ön generációjáról is maradnak fenn hasonló történetek?

– Valószínűleg az a világ sokkal színesebb volt, mint a mostani. Jobban összetartottak a társulatok, sok időt töltöttünk együtt, több mindent tudtunk egymásról és megbíztunk a másikban. A drámák, a vígjátékok sokfélesége kihozta belőlünk a viccelődéseket, a

Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac (1985)

Arthur Miller
Édes fiaim című darabjában
Piros Ildikóval

sértődéseket. Voltak furcsa helyzetek is. Bizonyos darabok középpontjában fiatal férfi áll – koromnál fogva ezeket rám osztották –, a kisebb szerepeket pedig a legnagyobb színészek játszották. És ebből soha senki nem csinált problémát! Ehhez az kellett, hogy elfogadjanak és szeressenek. Mindazonáltal ők is pontosan tudták, hogy mennyire tisztelem és szeretem őket. Ami pedig az anekdotákat illeti: találóan jellemzik az érintetteket. Valamennyien rendkívüli egyéniségek voltak. Például Bessenyei Ferenc vagy Pécsi Sándor, mindkettőjüket jó barátomnak tudhattam. Hogy rólunk mi marad fenn? Tanárként azt tudom, hogy diákjaim remekül parodizálnak.

– Amint mondja, a színészóriások hamar egyenrangú partnerként kezelték önt. Elhalmozták főszerepekkel, a Madách Színház sztárjaként tündökölt. Mit szóltak ehhez a hasonló karakterű kortársai?

– Nyilván nem mindenkinek tetszett. Könyvemben is megírom, hogy a színházban nincs demokrácia. A nagy szerepeket előre megbeszélte velem az igazgató, amíg a többiek csak a próbatáblából értesültek a szereposztásról. Kortársaim közt nagyon jó színészek voltak, valószínűleg nem voltak boldogok, hogy már megint én játszom a főszerepet. Láttam a félreérthetetlen pillantásaikat. Biztosan a sors igazságtalanságának tartották, hogy csak második sírások vagy harmadik hírmondók lehettek. De hát a színház ilyen.

– Hosszú évtizedeket töltött a Madách Színházban, majd a soproni Petőfi Színházhoz szerződött. Máshová sosem csábították?

– Főiskolai osztályfőnököm, Várkonyi Zoltán a Vígszínházba akart szerződtetni. De va-

lahogy éreztem, hogy nekem az Ádám Ottó által igazgatott Madáchban van a helyem. Ezt közöltem is Várkonyival, aki sértve érezte magát. És én tettem még rá egy lapáttal. Meghívott a Kárpáthy Zoltán című filmjébe, de nem a főszerepet osztotta rám. Visszavittem a forgatókönyvet a gyártásvezetőnek, közölvén, hogy a nekem szánt figurát nem szeretném eljátszani. És melyiket játszaná el? A főszerepet esetleg? – kérdezett vissza a gyártásvezető. Azt talán igen! – mondtam határozottan és elköszöntem. Nem tudhattam, hogy a nyitott ajtó mögött benn ült Várkonyi, aki mindent hallott. Belerúgott az ajtóba, képzelheti, miket mondott rólam. Később találkoztam vele az utcán, de köszönni sem tudtam neki, mert amikor meglátott, átment a túloldalra. Belehaltam. Ádám Ottó meghívta Várkonyit a II. Lajos előadására, amiben a királyt játszottam. Részemről nem volt egy izgalommentes este, csak akkor nyugodtam meg, amikor táviratban gratulált. Ugyanabban az évadban ismét megnézett egy amerikai darabban. A végén bejött hozzám, berúgta az öltözőajtót és hozzám vágott egy forgatókönyvet, de olyan vehemenciával, hogy felrepedt a homlokom. „Na, Huszti, itt van, ez főszerep!" – mondta nyomdafestéket nem tűrő szavak kíséretében. Ekkor rendeződött a viszony köztünk.

– *Mikor járt utoljára a Madách Színházban?*

– Amikor eljöttem… Nincs miért visszamennem. Most másról szól ott az élet. Ha őszinte akarok lenni, nem rajongok a musicalekért, bár én is játszottam zenés darabokban, hogy csak az Isten pénze, a Hegedűs a háztetőn, a Beszterce ostroma című produkciókat említsem. Miután a régi társulat szinte munka nélkül maradt, 2003-ban jöttek velem Sopronba, ahová egy váratlan felkérés alapján kerültem művészeti vezetőnek. Folytathattuk a megkezdett utat: egyebek közt

Színészházaspár:
Huszti Péter és Piros Ildikó

Shakespeare, Bernard Shaw, Arthur Miller, Tennessee Williams darabjait tűztük műsorra. Az öt év alatt főként rendeztem. A Madáchból átörökítve nagyon sokszor játszottuk a nagyon fontosnak tartott Arthur Miller Édes fiaim című drámáját, melynek főbb szerepeiben Piros Ildikót, Viczián Ottót és engem láthatott a közönség. Az ilyen emelkedett darabok állnak hozzám közel. Kaptam néhány felkérést mostanában is, de egyiket sem vállaltam el, mivel azok nem az én ízlésem szerintiek voltak. Ötven évet töltöttem a színpadon, nincs hiányérzetem, keserűség sincs bennem. Most kielégít az írás és az egyetem doktori iskolájának vezetése.

Márton Ádám